

بررسی عوامل مؤثر بر امنیت زنان در بافت فرسوده محله طرشت*

پریسا بیکی - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران
آزیتا رجبی^۱ - دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران
ژیلا سجادی - دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۸/۰۹

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۴/۱۰

چکیده

در حال حاضر، بافت فرسوده شهری و چالش‌هایی که به دنبال آن شکل گرفته، تبدیل به یکی از مسائل اساسی کشورها شده است. یکی از معضلات جدی بافت‌های فرسوده شهری، افزایش جرائم شهری در این بافت‌ها است. احساس ناامنی در جامعه باعث می‌شود که افراد از حوزه عمومی کناره‌گیری کرده و زندگی و فعالیت‌های خود را در انزوا ادامه دهند و درازمدت اثرات نامطلوبی بر کیفیت زندگی، بهره‌وری اقتصادی و اجتماعی افراد خواهد داشت. زنان نیمی از جمعیت جامعه را به خود اختصاص می‌دهند و به‌عنوان مهم‌ترین و تأثیرگذارترین گروه‌های اجتماعی، که دارای نقش کلیدی در خانواده و تربیت نسل آینده هستند، می‌باشند. یکی از عواملی که مانع حضور مؤثر و فعالانه زنان می‌باشد موضوع امنیت به‌ویژه در بافت‌های فرسوده است. بر همین اساس ضروری است تا به مسائل زنان به‌عنوان سرمایه‌های اجتماعی و انسانی پرداخته شود. پژوهش حاضر به دنبال کشف عوامل اصلی مؤثر در امنیت زنان بافت فرسوده محلات شهری و سپس تحلیل تأثیر و میزان تأثیر هر یک از عوامل بر امنیت زنان بافت فرسوده محله طرشت می‌باشد. روش تحقیق پژوهش توصیفی - تحلیلی است و برای کشف عوامل اصلی از تحلیل عامل اکتشافی و نرم‌افزار Spss؛ سپس برای تحلیل میزان تأثیر هر کدام از عوامل کشف‌شده از نرم‌افزار Smart pls بهره گرفته شد. در نهایت یافته‌های تحقیق نشان‌دهنده آن است که عوامل کالبدی، نظارتی و اجتماعی به ترتیب بیشترین تأثیر را در زمینه ارتقای امنیت زنان در بافت فرسوده محله طرشت دارا می‌باشند، نکته حائز اهمیتی که در یافته‌ها به چشم می‌خورد جای‌گیری عامل نظارتی در رتبه دوم و بالاتر از عامل اجتماعی می‌باشد که خود دلالت بر اهمیت این عامل در بین زنان محله طرشت دارد.

واژگان کلیدی: امنیت زنان، بافت فرسوده، محلات شهری، محله طرشت، تحلیل عامل اکتشافی.

* این مقاله برگرفته از رساله دکتری خانم پریسا بیکی در رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری به راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم در دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی می‌باشد.

مقدمه

امروزه یکی از مسائل حاد شهری که بسیار بر آن تأکید می‌شود، بافت‌های فرسوده شهری است. پایداری شهری، در گرو دگرگونی و تغییر تدریجی حیات شهر در ابعاد گوناگون و به‌سوی سازگاری با نیازهای زمانی - مکانی است و تحقق نیافتن این سازگاری، کم‌کم سبب فرسودگی بافت شهرها می‌شود (زیاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۱) و بافت را به‌سوی نابودی کالبدی - عملکردی می‌کشاند. بافت فرسوده شهری عبارت است از بافت‌های شهری که وجود عوامل و عناصر مختلف در آن، کاهش ارزش‌های کیفی محیط‌زیست انسان را (از جنبه‌های کالبدی، عملکردی، زیست‌محیطی، اقتصادی و اجتماعی) فراهم می‌آورد و با نزول ارزش‌های سکونتی، نوسازی در بافت متوقف و میل به مهاجرت در جمعیت ساکن فرونی می‌یابد (عامری‌سیاهویی و همکاران، ۱۳۹۱: ۳۶). فرسودگی بافت و عناصر درونی آن یا به علت قدمت و یا به سبب فقدان برنامه توسعه و نظارت فنی بر شکل‌گیری آن به وجود می‌آید، بافت‌های فرسوده با مسائل چندبعدی و پیچیده‌ای روبه‌رو هستند و پیامد فرسودگی که در نهایت به از بین رفتن منزلت آن در ذهن شهروندان منجر می‌شود، در اشکال گوناگون از جمله کاهش و یا فقدان شرایط زیست‌پذیری و ایمنی و نیز نابسامانی کالبدی، اجتماعی، اقتصادی، تأسیساتی قابل دریافت و شناسایی است (سرائی و مهره‌کش، ۱۳۹۴: ۶۴). نواحی کهن شهری که در زمان شکل‌گیری فضایی پاسخگو به سلسله‌مراتب نیازهای ساکنان خود بوده‌اند در پی تحولات فن‌شناختی و تغییر در نیازهای زیستی، اجتماعی و اقتصادی اکنون فاقد عملکرد قوی می‌باشند. این نواحی زمانی محل و کانون ثروت و قدرت شهرها بودند ولی در شرایط کنونی (در اکثر شهرها) از حیث برخورداری از زیرساخت‌ها و خدمات شهری ضعیف و از حیث کالبدی نابسامان هستند (گردانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۶۶). زندگی شهری با تنوع ارزش‌ها و پندارها، مردمان دیگر نقاط را به خود جلب می‌کند و با تجمع آن‌ها اختلافات موجود تشدید شده و برخوردهای اجتماعی رو به تزیاید می‌گذارد (تقوایی، ۱۳۹۴: ۱۲۷). از دهه ۱۹۷۰ میلادی به دلیل رشد سریع و شتابان جمعیت شهری در اکثر کشورهای جهان و افزایش بی‌رویه ناهنجاری‌های اجتماعی در این شهرها توجه وافر به بررسی‌های محیط و جرائم شهری به وجود آمد. این امر باعث شد تا دیدگاه‌ها و نظریات جدیدی برای فهم بهتر رابطه مکان و جرم مطرح شود (عامری‌سیاهویی و همکاران، ۱۳۹۱: ۳۶). یکی از معضلات جدی بافت‌های فرسوده شهری افزایش جرائم شهری در این بافت‌ها است. با گسترش فیزیکی و اجتماعی شهرها در جهان امروز و تبدیل آن‌ها به مراکز نامتجانس جمعیتی و اجتماعی و فرهنگی میزان ناهنجاری‌های شهری به‌ویژه در نواحی مرکزی افزایش‌یافته و همچنین افزایش ناهمگنی جمعیتی و اجتماعی و فقر اقتصادی زمینه را برای بروز آسیب‌های شهری و رشد بی‌رویه و لجام‌گسیخته ناهنجاری‌ها در شهرها موجب شده است. در واقع، بیشترین مجرمان شهری در محله‌های کم‌درآمد سکونت دارند. فقر و تنوع فرهنگی از عوامل جرم خیز هر منطقه محسوب می‌شود. مناطق فقیرنشین معمولاً مستعد توسعه اعتیاد و آلودگی به مواد مخدر هستند و بیشتر ساکنان آن‌ها را مهاجران روستایی تشکیل می‌دهد (روستایی و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۴). امروزه با گسترده و پیچیده شدن جوامع، موضوع امنیت ابعاد گسترده و پیچیده‌ای به خود گرفته است (Mousavi et al, 2014: 186). امنیت یکی از نیازهای اساسی انسان و از شاخص‌های توسعه است و تأمین نظم و امنیت به‌خودی‌خود برای حیات جوامع از اهمیت فراوانی برخوردار بوده است (هزارجریبی و فعلی، ۱۳۹۵: ۱۲۰). در نیمه نخست قرن بیستم، هم‌زمان با رشد شتاب‌آلود جمعیت شهری و افزایش بی‌رویه ناهنجاری‌های اجتماعی، بررسی‌های جغرافیایی ناهنجاری‌های شهری و شناسایی کانون‌های جرم خیز، از مباحث مهم مسائل اجتماعی شد (Azimi & Roosta, 2012: 180). به‌طور کلی امنیت از دور‌انگهن مهم‌ترین دغدغه انسان‌ها بوده است (Asari Nejad et al, 2013: 53). وجود امنیت در محیط‌های شهری یکی از الزامات کیفیت زندگی محسوب

می‌شود (Zabihi et al, 2013: 120). در بسیاری موارد نوع طراحی فضای کالبدی، نقشی که مکان خاصی به خود می‌گیرد و ابعاد اجتماعی یک محدوده منجر می‌گردد که فضاها امن و یا برعکس ناامن شوند (پورا احمد و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۴). احساس ناامنی در محله‌ها از ناهنجاری‌ها و رفتارهای نامناسب نیز همانند: اعتیاد، ولگردی، گدایی و سرقت سرچشمه می‌گیرد و علاوه بر اینکه عامل اصلی ترس و احساس ناامنی عمومی می‌باشند، زمینه رواج گسترده جرائم را نیز فراهم می‌آورند (Badland et al, 2005: 87). در نخستین برنامه‌ریزی‌های شهری در نیمه نخست قرن بیستم، شهرها بر اساس تفکیک کارکردها به شیوه سنتی مورد توجه قرار گرفته‌اند؛ یعنی زنان به حوزه خصوصی و مردان به حوزه عمومی تعلق داشتند. این تفکیک با وجود افزایش شهرنشینی، توسعه شهرها و تغییرات همچنان باقی مانده و باعث ایجاد تناقضی شده است که نتیجه آن ناامنی زنان در فضاهای شهری است. زندگی زنان در شهرها همواره تحت تأثیر نبود امنیت شهری واقعی یا بالقوه است و این امر مانعی برای زنان است که نتوانند شهروندان فعال همه‌جانبه باشند (Lotfi et al, 2014: 139). از آنجایی که زنان نیمی از جمعیت جامعه را به خود اختصاص می‌دهند و به‌عنوان مهم‌ترین و تأثیرگذارترین گروه‌های اجتماعی که دارای نقش کلیدی در خانواده و تربیت نسل آینده می‌باشند که توانایی‌ها و خلاقیت‌های آنان به درستی شناخته نشده و اغلب در کشورهای مختلف جهان به‌ویژه کشورهای در حال توسعه، نادیده انگاشته و به حاشیه رانده شده‌اند و در نتیجه با وجود فرصت‌های بی‌شمار اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی که شهرها برای حضور زنان فراهم نموده، جایگاه و وضعیت مطلوبی برای فعالیت ندارند. یکی از عواملی که مانع حضور مؤثر و فعالانه زنان می‌باشد موضوع امنیت به‌ویژه در بافت‌های فرسوده است. همچنین به‌وضوح روشن است که یک جامعه و کشور زمانی به توسعه همه‌جانبه دست پیدا می‌کند که تمامی اقشار جامعه مشارکت لازم را داشته باشند. بر همین اساس ضروری است تا به مسائل زنان به‌عنوان سرمایه‌های اجتماعی و انسانی پرداخته شود از طرفی همان‌طور که ذکر شد بافت‌های فرسوده شهری یکی از معضلات کنونی شهرها هستند که در دل خود مسائل گوناگونی را جای داده‌اند که یکی از آن‌ها مسئله امنیت ساکنان به‌ویژه زنان است و در صورت عدم تمرکز بر این مورد بیش‌ازپیش با هرج‌ومرج، ناامنی و انزوای زنان روبه‌رو خواهیم بود. پژوهش حاضر در محله طرشت واقع در ناحیه پنج از منطقه دو یکی از مناطق با قدمت تهران و دارای بافت فرسوده، انجام گردید. لازم به ذکر است که طبق آخرین سرشماری‌ها نیمی از جمعیت محله را زنان تشکیل می‌دهند. هدف از انجام این مطالعه در وهله اول کشف عوامل اصلی مؤثر در امنیت زنان بافت فرسوده محلات شهری و سپس تحلیل معناداری، تحلیل مسیر و میزان تأثیر هر یک از عوامل بر امنیت زنان بافت فرسوده محله طرشت در منطقه دو تهران می‌باشد. در ارتباط با پیشینه تحقیق و در زمینه مورد مطالعه مهم‌ترین تحقیقات خارجی مرتبط به شرح زیر می‌باشند:

فرانسیس تیبالدز^۱ در کتاب ارزشمند خود با عنوان «شهرسازی شهروندگرا» ضمن پرداختن به مباحث گوناگون، ارتقای عرصه همگانی در شهرها و توجه به مقیاس انسانی در محیط‌های شهری را مورد تأکید قرار داده است. به باور «تیبالدز» عبرت از گذشته، ادغام کاربری‌ها و فعالیت‌ها، آزادی عابران پیاده، قابلیت دسترسی برای همگان، ایجاد وضوح و محیط‌های ماندگار، کنترل و ترکیب روش‌ها از اصول و معیارهایی هستند که با به‌کارگیری آن‌ها می‌توان کیفیت قلمروهای عمومی شهرهای معاصر را افزایش داد (تیبالدز، ۱۳۸۳: ۹). ال‌زلینکا و دین بران^۲ از دیگر محققانی هستند که در آستانه هزاره سوم و در کتاب «منظر ایمن: ایجاد اجتماعات ایمن‌تر، قابل زیست‌تر از طریق برنامه‌ریزی و طراحی»، منظرسازی ایمن را به‌عنوان طراحی فضای عمومی برای ارتقا درک‌های ایمنی و کاهش جرم و ترس از جرم تعریف می‌کنند (کلانتری و همکاران، ۱۳۸۹: ۵۳).

1. Francis Tybaldz

2. Alzlinka & Dean Brown

سوراگانوی^۱ در سال ۲۰۱۷ مقاله‌ای تحت عنوان "فضاهای عمومی امن: طراحی مجدد برای امنیت زنان" ارائه و تأکید کرد که حس امنیت و نیازهای مربوط به آن از شهری به شهر دیگر متفاوت است و مواردی چون به حداقل رساندن فاصله تا دسترسی‌ها، ارتقای طیف گسترده‌ای از کاربری‌ها و سهولت استفاده و درنهایت دستیابی به امنیت از طریق ساختارهای باز، ارتباط بصری با محیط اطراف و نظارت از نتایج به دست آمده این پژوهش می‌باشند. باجوا^۲ همکاران در سال ۲۰۱۸ مقاله‌ای تحت عنوان "بررسی تجربی امنیت زنان در مکان‌های عمومی، نمونه موردی شهر لاهور" را ارائه کردند که نتیجه حاصل بر عناصر ایمنی در محیط از جمله نصب دوربین‌های کنترل در مناطق مختلف، حمل و نقل ایمن و دسترسی راحت برای زنان، ایجاد کمپین‌های برانگیزنده حس مسئولیت نسبت به زنان در خیابان و غیره. همچنین طراحان و برنامه ریزان شهر را به منظور معرفی ویژگی‌های ایمنی، حفظ حریم خصوصی و راحتی زنان در طراحی مکان‌های عمومی، ضروری می‌داند. رهنما و حسینیان (۱۳۹۴) در مطالعه خود تحت عنوان مؤلفه‌های کالبدی بر احساس امنیت در فضاهای عمومی در محله آبکوه شهر مشهد نشان داد که احساس امنیت با بالاترین درجه همبستگی معکوس به ترتیب با متغیرهای نزدیکی تقاطع‌ها، عقب‌نشینی‌ها و جلوآمدگی در بافت و عرض کم محور رابطه معناداری دارد. پیری و ملکی در تحقیقی تحت عنوان احساس امنیت ساکنان در بافت فرسوده شهری مورد مطالعه، محله عامری شهر اهواز که در سال ۱۳۹۵ صورت گرفته، اشاره کردند که بین احساس امنیت و سه متغیر وضعیت فیزیکی و کالبدی محله، مشارکت و هماهنگی در برقراری امنیت و میزان حضور نیروی انتظامی رابطه معناداری وجود دارد. پوراحمد و همکاران در سال ۱۳۹۶ پژوهشی تحت عنوان ارزیابی احساس امنیت زنان در فضاهای شهری مطالعه موردی: منطقه یک شهر اهواز انجام دادند که نتایج حاصل از آن شاخص‌های نظارت، اجتماعی، رفتاری، کالبدی، مبلمان، محیطی و دسترسی بر احساس امنیت زنان در منطقه یک شهر اهواز تأثیر می‌گذارند و شاخص نظارت بیشترین تأثیر را بر احساس امنیت زنان منطقه یک شهر اهواز دارد. اسماعیل‌پور و معینی‌نسب (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای به بررسی امنیت ساکنان در بافت‌های فرسوده شهری در کوی عامری شهر اهواز پرداختند. نتایج نشان داد که بین احساس امنیت و سه متغیر ۱- وضعیت فیزیکی و وضعیت کالبدی محله، ۲- مشارکت و هماهنگی در برقراری امنیت و ۳- میزان حضور نیروی انتظامی، رابطه معناداری وجود دارد. رتبه‌بندی متغیرها از نظر میزان تأثیرگذاری بر احساس امنیت نیز نشان داد که اختلاط مناسب کاربری‌ها، حریم سواره و پیاده، حذف فضاهای آسیب‌پذیر، خوانا و قابل فهم بودن فضا و مشارکت در حفظ و نگهداری فضاها از نظر ساکنان محله عامری تأثیر بیشتری بر احساس امنیت دارند. فرداد (۱۳۹۷) نشان داد در پی بررسی‌های انجام شده در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده شهری فراتر از عوامل اقتصادی و اجتماعی، مشکلات فرهنگی و امنیتی خسارت‌های جبران‌ناپذیری ایجاد می‌شود. آنچه در اغلب این نواحی به‌ویژه در تهران شاهد آن هستیم فقدان چارچوب مشخص برای برنامه‌ریزی منسجم شهری و کنترل مشکل کاربری اراضی شهری است. لیت‌کوهی و میرشفیعی در مطالعه انجام شده بر روی ساماندهی بافت فرسوده شهری با رویکرد ارتقا امنیت در بافت فرسوده محله باغ خلیج اراک، در سال ۱۳۹۷ نتیجه گرفتند که در این محله آسیب‌پذیر، هرچند عوامل اجتماعی مانند فقر، بیکاری، ناهماهنگی اجتماعی، میزان بالای جمعیت باعث ایجاد محیطی مستعد و در معرض جرم و ناهنجاری رفتاری می‌شود، باین حال طرح و کالبد فیزیکی فضا، نقش مهمی در توسعه یا پیشگیری از جرم و ناهنجاری و ارتقای امنیت داشته و می‌توان با استخراج و به‌کارگیری راهکارهای مناسب میزان وقوع این ناهنجاری‌ها را کاهش داد. با بررسی پیشینه تحقیقات خارجی و داخلی مشخص گردید که در مطالعات صورت گرفته به‌طور خاص بحث امنیت زنان در بافت فرسوده محلات شهری مورد تأکید قرار نگرفته و به آن نپرداخته‌اند. همچنین در پژوهش حاضر سعی می‌شود تا بحث امنیت زنان نه تنها از بعد کالبدی بلکه

1 .Ar. Seemantini Soraganvi

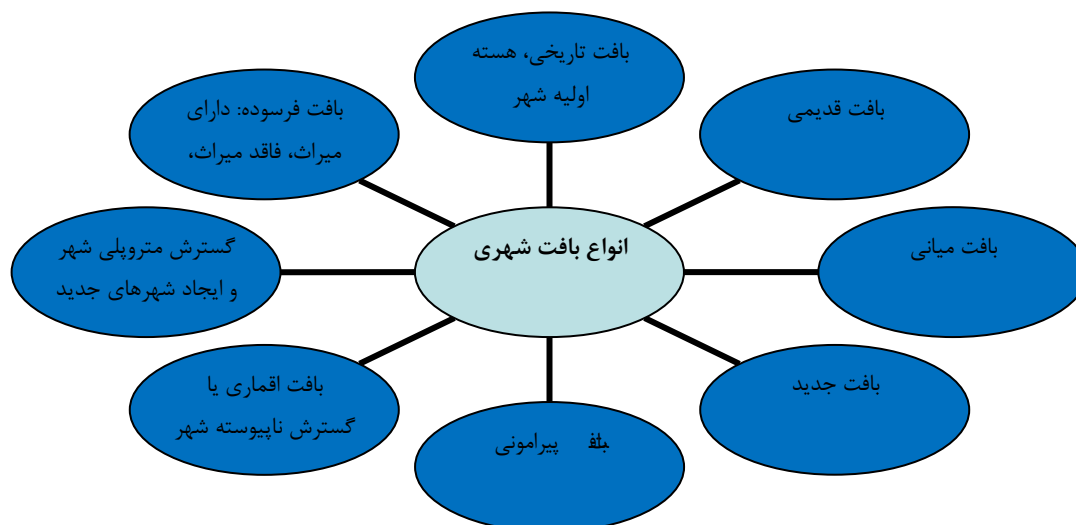
2 .Muhammad Usman Bajwa

از ابعاد گوناگون مورد ارزیابی قرار بگیرد. و در نهایت از آنجایی که محله طرشت از جمله اماکن پر رفت و آمد می باشد و نیروی زنان تقریباً نیم بیشتری از جمعیت را تشکیل می دهند؛ بنابراین پرداختن به این موضوع حائز اهمیت می باشد. فعالیت ها، آزادی عابران پیاده، قابلیت دسترسی برای همگان، ایجاد وضوح و محیط های ماندگار، کنترل و ترکیب روش ها از اصول و معیارهایی هستند که با به کارگیری آن ها می توان کیفیت قلمروهای عمومی شهرهای معاصر را افزایش داد (تیبالدز، ۱۳۸۳: ۹).

مبانی نظری

بافت فرسوده شهری

پیش از پرداختن به مبحث بافت فرسوده، لازم است مروری بر محله و بافت شهری داشته باشیم. اغلب متخصصین در تعریف خود از محله یا بر عوامل کالبدی و فیزیکی محله و یا بر عوامل اجتماعی و فرهنگی تأکید کرده اند، البته این موضوع ناشی از ماهیت خود محله است که ماهیت اجتماعی و کالبدی را توأم دارد. از طرفی «مفهوم محله در هر کشوری تعریفی خاص دارد به عنوان نمونه در کشور مراکش محله کمتر مفهوم اداری یا تجاری دارد بلکه بیشتر مفهومی سمبلیک است» (پیوسته گر و نجاتیان، ۱۳۹۵: ۱۳۹). محله محدوده و فضای جغرافیایی است که مردمی با روابط اجتماعی در آن سکونت دارند. داشتن قلمرو جغرافیایی مشخص، وجود یک اجتماع محلی و گروهی از مردم و وجود ارتباطات اجتماعی بنا به ضرورت استفاده از مزیت های زندگی اجتماعی، از جمله ویژگی های اصلی هویت بخش به تعریف از محله هستند. محله از تجمع، هم پیوستگی، اتحاد غیررسمی و روابط همسایگی میان خانواده ها به وجود می آید. (پیران و همکاران، ۱۳۹۵: ۵). در تعبیر جغرافیایی، مفهوم محله ضمن دارا بودن مکان معین، به اجتماعی اطلاق می شود که در چنین فضایی سکونت دارند و از برخوردارهای فراوان «نخستین» یا «روپارویی» با یکدیگر بهره مند می شوند. ماهیت محله از دیدگاه جغرافیدان شهری و اجتماعی فرصتی برای مردم فراهم می آورد تا با یکدیگر دیدار کنند، در گذران زندگی روزمره شرکت جویند و در تلاش به منظور غلبه بر مشکلاتشان به همکاری بپردازند (عبداللهی و همکاران، ۱۳۸۹: ۸۹). بافت شهر عبارت است از دانه بندی و در هم تنیدگی فضاها و عناصر شهری که به تبع ویژگی های محیط طبیعی، به خصوص توپوگرافی و اقلیم در محدوده شهر یعنی بلوک ها و محله های شهری به طور فشرده یا گسسته و بانظمی خاص جایگزین شده اند (جهانیان و پژوهان، ۱۳۹۰: ۹۴). به عبارتی دیگر، منظور از بافت شهری، سنتزی از تمام اجزای کالبدی است. بافت شهری یک کل ارگانیک است که در سطوح وضوح متمایز قابل مشاهده است و در کلی ترین سطح، بافت را می توان سازمان خیابان ها و بلوک ها توصیف کرد (ذاکر حقیقی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۰۶). بافت شهری را می توان در کنار ساخت شهری (استخوان بندی شهری) به عنوان مکمل اندام شهر دانست و در واقع بافت هر شهر بیانگر چیدمان فضایی عناصر آن در یک فرم عینی است که نشان دهنده عوامل مختلف همانند عناصر جغرافیایی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و غیره می باشد. بنابراین بافت هر شهر نشان دهنده نحوه قرارگیری کاربری های شهری است (زیویار و همکاران، ۱۳۹۳: ۶-۷).

شکل شماره ۱. انواع بافت شهری، منبع: با اقتباس از (شماعی و پوراحمد، ۱۳۸۴: ۸۹)

بافت‌های فرسوده به علت گذشت زمان و عدم سرمایه‌گذاری لازم در نگهداری از آن‌ها با ویژگی‌های خاصی مواجه هستند که شامل موارد ذیل است: عدم دسترسی به درون بافت، فقدان تأسیسات زیربنایی مناسب، مشکلات زیست‌محیطی و بالا بودن حجم آلودگی، کمبود امکانات گذران اوقات فراغت، فقر و محرومیت، آسیب‌پذیری در برابر زلزله، سرانه کم خدمات، جمعیت زیاد (تراکم بالای جمعیت) تراکم ساختمانی کم‌دوام، ناامنی و معضلات اجتماعی (سرائی و مهره‌کش، ۱۳۹۴: ۶۶). بر اساس شاخص‌های مصوب در شورای عالی شهرسازی و معماری ایران، بافت فرسوده شهری به محدوده یا بلوکی اطلاق می‌شود که بیش از ۵۰ درصد بناهای آن ناپایدار، معابر آن نفوذناپذیر و املاک آن ریزدانه باشد (زیویار و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۲). همچنین این شورا ویژگی‌های بافت فرسوده شهری را در قالب شش معیار بیان می‌کند که عبارت‌اند از: عمر ابنیه، دانه‌بندی و تعداد طبقات، نوع مصالح، وضعیت دسترسی‌ها، وضعیت خدمات و زیرساخت‌های شهری، شاخص‌های کیفی؛ که برای هر یک ضوابط برای شناسایی معرفی شده است (دویران و همکاران، ۱۳۹۰: ۷۷).

امنیت و فضای شهری

امنیت مجموعه شرایط و وضعیتی است که موجب ثبات و آرامش خاطر در جامعه می‌گردد و ترس، از نظر عامه مردم، را از بین می‌برد (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۶). امنیت در فرهنگ فارسی به معنای آزادی و آرامش، فقدان ترس و عدم هجوم دیگران بیان شده و در فرهنگ علوم رفتاری نیز معنی از این واژه شامل حالتی که در آن ارضای احتیاجات و خواسته‌های شخصی انجام شود و احساس ارزشی شخصی، اطمینان خاطر، اعتماد به نفس و پذیرشی که در نهایت از سوی طبقه‌های اجتماعی نسبت به فرد اعمال می‌شود، مطرح شده است (ماندل، ۱۳۸۷: ۴۴). سازمان ملل امنیت را چنین تعریف می‌کند «این که کشورها هیچ‌گونه احساس خطر حمله خارجی، فشار سیاسی یا اقتصادی نکنند و بتوانند آزادانه گسترش و توسعه خویش را تعقیب نمایند» (آدمی و همکاران، ۱۳۹۰: ۷). بر این اساس در مطالعات و پژوهش‌های شهری، همواره امنیت به عنوان یکی از معیارهای اصلی کیفیت و از شاخص‌های مهم سنجش کیفیت زندگی شهری مورد توجه صاحب‌نظران قرار گرفته است و امروزه معیار امنیت ساکنان شهر با عدم هراس و اضطراب آن‌ها از تأسیسات، راه‌ها، ساختمان‌ها، اتفاقات غیرمترقبه‌هایی که امکان وقوع آن‌ها در شهر وجود دارد مورد سنجش قرار می‌گیرد (شیعه، ۱۳۸۶: ۴۴). در فضاهای شهری احساس امنیت به این معناست که شهروندان بتوانند آزادانه جابجا شوند، با همسفریان خود ارتباط

برقرار کنند و به فعالیت‌های اجتماعی بپردازند، بدون آنکه تهدید شوند یا با خشونت و آزار و اذیت جسمی و روحی یا نابرابری جنسی مواجه شوند. احساس امنیت در فضاهای شهری به معنای امنیت خاطر شهروندان از مال، جان و غیره می‌باشد که خود نشانگر سازمان‌یافتگی، قانونمندی و باثبات بودن جامعه است (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۶). یکی از مسائلی که در فضاهای جنسیتی شده وجود دارد، عدم احساس امنیت زنان در این فضاها می‌باشد (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۶). نگرش جنسیتی به مسئله امنیت نمی‌تواند تبعیض و خط‌کشی محسوب شود زیرا در صورت ایجاد یک فضای امن برای زنان به‌طور متعاقب کودکان و مردان نیز احساس امنیت و آرامش خواهند داشت. همچنین از بعد عدالت اجتماعی و عدالت شهروندی، زنان نیز مانند مردان باید در فضای شهری که شهروند آن محسوب می‌شوند، احساس راحتی و امنیت داشته باشند و حضور آن‌ها در شهر به دلیل ناامنی ناشی از ضعف‌های شهرسازی محدود نشده باشد (پیری و ملکی، ۱۳۹۵: ۱۲۰). یکی از انواع آزار و اذیت‌های که زنان در جوامع مختلف به اشکال متفاوت با آن مواجه هستند، مزاحمت‌های خیابانی است. بومن در تعریف مزاحمت خیابانی می‌نویسد "رفتارهای زیادی هستند که در حیطه مزاحمت‌های خیابانی قرار می‌گیرند و شامل دو نوع مزاحمت کلامی و غیرکلامی می‌شوند" (Sahabi, 2009: 82). نظارت مؤلفه بسیار مهمی در ارتقای میزان رضایت اجتماعی زنان از محیط‌ها می‌باشد. معمولاً دو عامل در ایجاد و بهبود ضریب نظارت مؤثر می‌باشد: ۱. نظارت عمومی، اجتماعی و طبیعی این عامل که در قالب تئوری چشم‌های خیابان به‌وسیله جین جیکوب مطرح شده، به معنای نظارت به‌وسیله خود مردم بر فضای شهری به‌صورت غیررسمی می‌باشد. بر اساس مطالعه‌ای که روی خشونت در واحدهای همسایگی شهری در اواسط دهه ۱۹۹۰ انجام شد. نتایج نشان داد نرخ خشونت کمتری در واحدهای همسایگی که «روحیه جمعی» دارند، اتفاق می‌افتد و این روحیه باعث نظارت در نگهداری و مراقبت از بچه‌های آنان و ابقای نظام عمومی می‌شود. درواقع این مفهوم در قالب جمله «مردم باید خود پلیس یکدیگر باشند» در فرهنگ ما نیز رواج داشته و احساس کنترل فضا به‌وسیله سایر مردم موجب افزایش حس امنیت عابران می‌شود (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۶-۵۷). ۲. نظارت غیراجتماعی (مانند دوربین‌های مداربسته) این ابزار درجایی که مراقبت طبیعی امکان‌پذیر نیست، ممکن است مناسب باشد. دوربین‌های مداربسته می‌توانند در مکان‌هایی در سطح شهر مانند درون معابر، در اتوبوس‌ها، در پارکینگ‌های ماشین و یا در زیرگذرها و پل‌های عابر پیاده کار گذاشته شوند. در واقع این ابزار با ایجاد این حس که محیط تحت نظر است، ضریب ایمنی محیط را بالا می‌برند (Ditton, 2000: 683). همچنین بمانیان (۲۰۰۸) بیان داشته که از دیگر عوامل مؤثر بر ارتقای امنیت فیزیکی و روانی، کیفیت شبکه معابر پیاده و پوشش آن برای شخص پیاده می‌باشد. پیاده‌روها علاوه بر نقش دسترسی و ارتباطی، مکانی امن و راحت برای تماس اجتماعی، گردش، تماشا و غیره فراهم می‌آورند. در پیاده‌روها آزادی عمل فرد پیاده برای توقف، مکث، تغییر جهت و تماس مستقیم با دیگران بسیار زیاد است (Bemanian et al, 2008: 40). همچنین در این راستا مطالعات دیگری نیز صورت گرفته است که در یک مطالعه توسط پوراحمد و همکاران (۱۳۹۶) عوامل متعددی گردآوری و اشاره شده‌اند. روشنایی، یکی از مهم‌ترین عواملی که در افزایش امنیت مؤثر است، استفاده از نور و روشنایی می‌باشد. نور مناسب به مردم کمک می‌کند که بهتر ببینند و دیده شوند؛ نقش قابل دید بودن محیط، قابل دید بودن یک فاکتور مهم در افزایش احساس امنیت و آسایش استفاده‌کنندگان یک محیط است. وضوح مرزها به کاربران اجازه و توانایی بررسی حضور افرادی که ممکن است برای آن‌ها یک خطر محسوب شوند را می‌دهد که این عمل یعنی توانایی دید داخل و خارج منطقه نفوذپذیری بصری نامیده می‌شود وجود بوته‌زارها، نرده‌ها، دیوارها، گوشه‌ها، آلاچیق‌ها با ساختمان‌ها می‌تواند مانع از دید و در نتیجه کاهش درک ایمنی واقعی شود (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۷)؛ همچنین برخی روانشناسان معتقدند که رنگ هم از نظر فیزیولوژیک و هم از نظر روحی- روانی بر انسان‌ها تأثیر می‌گذارد در نتیجه تأثیر مؤثری بر امنیت فضاهای شهری نیز می‌تواند داشته باشد (Ebrahimi, 2009: 19). در بحث حمل‌ونقل عمومی نیز چهار ویژگی که هر ایستگاه اتوبوس باید

داشته باشد، عبارت‌اند از: دید؛ مردم باید قادر به دیدن نزدیک شدن اتوبوس به ایستگاه باشند. دسترسی؛ مردم باید به راحتی قادر به سوارشدن به اتوبوس باشند. برای بسیاری از مسافران این جنبه مهم‌ترین ویژگی یک ایستگاه اتوبوس است. آسایش، راحتی و امنیت؛ ایستگاه اتوبوس باید جایی برای نشستن، محافظت در برابر شرایط آب و هوایی داشته باشد و القاکننده احساس ایمنی و امنیت باشد. اطلاعات؛ مردم نیاز به دانستن زمان رفت‌وبرگشت اتوبوس دارند. این امر به‌ویژه برای افراد غریبه‌ای که با این روند آشنا نیستند، اهمیت دارد؛ در زمینه طراحی فضاهای شهری دفاع‌پذیر، نقش کاشت درختان و درختچه‌ها در ایمنی فردی موردتوجه قرار می‌گیرد این ایده بر این پایه استوار است که درختان و درختچه‌ها در شهرها می‌توانند موجبات کمک به جنایتکاران را فراهم سازند (از نظر ارتفاع درختان و درختچه‌ها و حجم بوته‌ها) و دسترسی به مفهوم سهولت "نفوذپذیری" به بخش‌های مختلف بافت شهری و غیره است. در واقع نخستین پیش شرط طراحی یک فضای خوب در شهر، امکان دسترسی به آن است. بدون امکان دسترسی مناسب، امکان استفاده از فضا و احساس تعلق به آن کم می‌شود که خود بر امنیت شهری نیز مؤثر می‌باشد (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۷-۵۸). با توجه به مطالب گفته‌شده که همگی از صاحب‌نظران برجسته جمع‌آوری شده بود، در نهایت عوامل مؤثر بر امنیت زنان در بافت فرسوده محلات شهری در قالب ۱۹ متغیر، جدول شماره یک، جمع‌بندی نهایی شدند.

جدول شماره ۱. جمع‌بندی عوامل مؤثر در امنیت زنان در بافت فرسوده محلات شهری در قالب ۱۹ متغیر

شماره	متغیر
۱	دسترسی
۲	کوچه‌های باریک و تنگ
۳	ساختمان‌های مخروبه
۴	کیفیت معابر و پیاده‌روها
۵	بافت محلات
۶	روشنایی و نورپردازی
۷	فضای ایستگاه‌ها و پایانه‌های حمل‌ونقل
۸	رنگ
۹	فضای سبز و پوشش گیاهی
۱۰	قابل دید بودن محیط
۱۱	مزاحمت کلامی و غیر کلامی
۱۲	معتادین
۱۳	بی‌سرنه‌هان و کارتن‌خواب‌ها
۱۴	وجود کارگران ساختمان‌های نیمه ساخته
۱۵	موتورسوارها
۱۶	پایگاه پلیس
۱۷	گشت‌های پلیس محلی
۱۸	نظارت عمومی و اجتماعی
۱۹	نظارت غیراجتماعی (دوربین مداربسته)

روش پژوهش

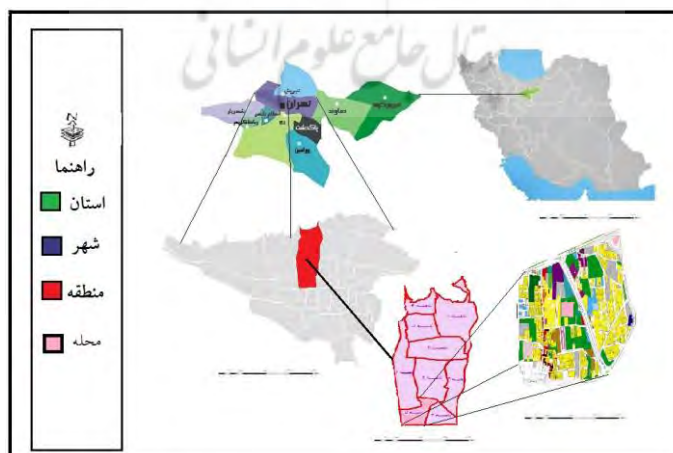
پژوهش حاضر کاربردی و از حیثه محتوا و روش در زمره تحقیقات توصیفی-تحلیلی می‌باشد. اطلاعات موردنیاز از طریق روش کتابخانه‌ای و میدانی جمع‌آوری شده‌اند. بدین صورت که در ابتدا مفاهیم نظری به‌منظور روشن شدن مسئله موردنظر، تشریح شدند و در ادامه برای بحث و بررسی منسجم و کارآمدتر منطقه، عوامل مؤثر بر امنیت زنان در بافت فرسوده محلات شهری مطابق با نظرات صاحب‌نظران برجسته جمع‌آوری و در نهایت در قالب ۲۰ متغیر جمع‌بندی شدند. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل زنان محله طرشت بوده و حجم نمونه آماری موردنظر در این پژوهش از طریق فرمول

کوکران محاسبه و به ۳۷۹ نفر می‌باشند. سپس برای دسته‌بندی متغیرهای موجود و تعیین نهایی عوامل اصلی، متغیرها در قالب پرسشنامه در اختیار زنان محله قرار داده شد. برای به دست آوردن روایی محتوایی آزمون در این پژوهش با بهره‌گیری از نظرات و راهنمایی‌های استادان فن، گویه‌های آزمون موردبررسی و تأیید قرار گرفت. بدین صورت که پرسشنامه، در اختیار تعدادی از صاحب‌نظران سازمان و مدیریت قرار گرفته است در نتیجه مواردی جهت اصلاح پیشنهاد گردید و سرانجام پس از اعمال اصلاحات در پاره‌ای از موارد پرسشنامه نهایی مورداستفاده قرار گرفت. لازم به ذکر است که این مطالعه در دو مرحله یک‌بار قبل از کشف متغیرهای اصلی و یک‌بار بعد از کشف و برای بررسی تأثیر نهایی، پرسشنامه مابین آن‌ها پخش و جمع‌آوری شده است. جهت استخراج نتایج از تحلیل عامل اکتشافی و نرم‌افزار Spss بهره گرفته شد. در انتها برای تحلیل میزان تأثیر هر یک از عوامل بر متغیر وابسته امنیت زنان، از نرم‌افزار Smart pls استفاده شده است.

محدوده مورد مطالعه

محله طرشت یکی از محله‌های قدیمی و به نام شهر تهران می‌باشد که در طول جغرافیایی ۵۱ درجه و ۳۴ دقیقه شرقی و عرض جغرافیایی ۳۵ درجه و ۷۰ دقیقه شمالی و ارتفاع حدودی ۱۱۹۵ متر از سطح دریا در جنوب غربی ناحیه ۵ منطقه ۲ شهرداری تهران و در مجاورت مناطق ۵ و ۹ واقع شده است. «طرشت» یا «درشت»، محله‌ای قدیمی در محدوده غرب و جنوب غرب تهران، که گفته می‌شود تا دوران سلطنت سلجوقیان قدمت دارد، امروز از مؤلفه‌های زندگی سنتی، تنها بافتی فرسوده را به یادگار گذاشته است. با وجود آنکه در اغلب گذرهای این محله، همچون بخش اعظمی از تهران بزرگ، ردپای مدرنیسم و شهرنشینی امروزی را می‌توان دید، اما این محله دارای بافت ناهمگونی است که از یک‌سو بنای قدیمی آرامگاه شیخ عبدالله طرشتی و کوچه‌های تنگ و بن‌بست‌های باریک خودنمایی می‌کند و از سوی دیگر آپارتمان‌های چندطبقه و برج‌هایی نه‌چندان مرتفع واقع شده‌اند (مرکز اطلاع‌رسانی محله طرشت، ۱۳۹۷). جمعیت کل منطقه و زنان طبق آخرین سرشماری مربوط به سال ۱۳۹۵ به ترتیب برابر با، ۵۱۷۵۱ و ۲۶۳۷۲ می‌باشد. که جمعیت زنان نسبت به سال ۱۳۹۰ (۱۱۱۳۴) حدود ۲/۳۹ برابر افزایش یافته و در حال حاضر ۵۱ درصد کل جمعیت را شامل می‌شود (مرکز آماری ایران، ۱۳۹۷).

شکل شماره ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

بحث و یافته‌ها

همان‌طور که اشاره شد جامعه آماری هدف پژوهش حاضر، زنان محله طرشت می‌باشند که نهایتاً پس از نمونه‌گیری ۳۷۹ نفر مشخص شدند. از لحاظ وضعیت تأهل؛ ۴۷/۵٪ مجرد و ۵۲/۵٪ متأهل، در زمینه تحصیلات؛ ۱۵/۸٪ دیپلم و کمتر، ۷/۴٪ فوق‌دیپلم، ۴۵/۴٪ لیسانس، ۲۸/۸٪ فوق‌لیسانس و ۲/۶٪ دکتری، و از لحاظ سن نیز پاسخگویان پژوهش ۲/۴٪ بین ۲۵ - ۳۰ سال، ۲۱/۶٪ ۳۰ - ۳۵ سال، ۳۸/۸٪ ۳۵ تا ۴۰ سال، ۲۷/۲٪ ۴۰ - ۴۵ سال و در نهایت ۱۰/۰٪ بالای ۴۰ سال می‌باشند. در مرحله اول و پس از گرفتن روایی ظاهری و محتوا، باید متغیرهای اصلی و نهایی تحقیق دسته‌بندی و اکتشاف شوند تا بتوانیم روایی سازه که تشکیل شده از روایی واگرا و هم‌گرا روی آن اعمال نماییم اما پیش از آن باید پایایی سؤالات یا شاخص‌های ساخته‌شده بررسی گردد. تنها یک آزمون در ادبیات آماری وجود دارد که می‌تواند بدون کشف متغیرها پایایی را بسنجد و آن آزمون، آزمون گاتمن می‌باشد. نرم‌افزار برای هر دسته ضریبی به نام لامبدا را محاسبه می‌کند. کوچک‌ترین لامبدا باید بالای ۰/۶ باشد تا ادعا کنیم پرسشنامه‌ای که ساختیم و هنوز متغیر ندارد، پایایی دارد.

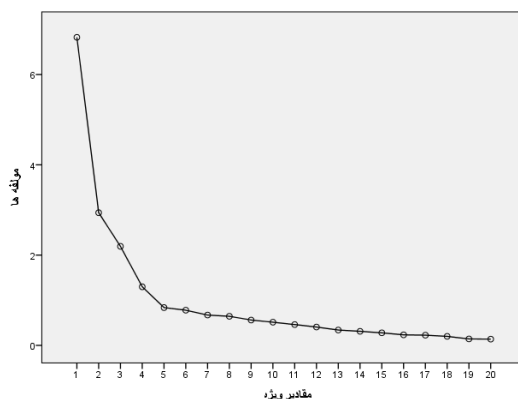
جدول شماره ۲. تحلیل گاتمن

ردیف	مقدار لامبدا
۱	۰/۸۴۱
۲	۰/۸۹۴
۳	۰/۸۸۵
۴	۰/۶۵۲
۵	۰/۸۷۳
۶	۰/۹۳۱

با توجه به نتایج آزمون گاتمن، ردیف چهار با کسب نمره ۰/۶۵۲ می‌توان ادعا کرد که پرسشنامه پایایی لازم را دارد. اکنون به بررسی دو هدف اصلی کشف متغیرها و بررسی هم‌زمان روایی هم‌گرا و واگرا (Xu et al, 2019:7). پرداخته می‌شود. این دو هدف از طریق آزمونی به نام تحلیل عاملی اکتشافی قابل انجام است. در همین رابطه پیش‌پردازشی وجود دارد که به کفایت حجم نمونه و گرویت روابط مشهور است کفایت حجم نمونه یعنی نمونه تعیین‌شده برای EFA (تحلیل عاملی اکتشافی) کافی است: آزمون KMO باید بالای ۰/۷ شود تا بیانگر کفایت باشد. گرویت یعنی جهت ندارد. آزمون بارتلت مثل KMO خودش مقدار ندارد: کافی است $\text{Sig} < 0/05$ معنادار باشد. با توجه به مطالب گفته‌شده و نتایج حاصل از آزمون KMO و بارتلت می‌توان ادعا کرد که کفایت حجم نمونه و گرویت لازم را داریم.

جدول شماره ۳. نتایج آزمون KMO و بارتلت

تحلیل گاتمن	مقدار KMO	df	sig
	۰/۸۵۰	۱۹۰	۰/۰۰۰

شکل شماره ۳. نمودار سنگریزه حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی

با توجه به نمودار حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی که به نمودار سنگریزه مشهور است. مقادیر ویژه بالای یک نشان‌دهنده تعداد دسته‌های اصلی و یا به عبارتی متغیرهای اصلی می‌باشند. که در اینجا به دلیل اینکه ۴ مقدار ویژه بالای یک است بنابراین ۱۹ سؤال در ۴ دسته جای می‌گیرد. در مرحله بعد، از آنجاکه تفسیر بارهای عاملی بدون چرخش ساده نیست، بنابراین عامل‌ها را می‌چرخانیم تا تفسیرپذیری آن‌ها افزایش یابد. جدول شماره چهار، ماتریس چرخیده شده اجزا را نشان می‌دهد که شامل بارهای عاملی هر یک از متغیرها در عامل‌های باقی‌مانده پس از چرخش است. هرچقدر مقدار مطلق این ضرایب بیشتر باشد، عامل مربوطه نقش بیشتری در کل تغییرات (واریانس) متغیر موردنظر دارد. لازم به ذکر است که از چرخش Varimax استفاده شده است که تغییرات را میان عامل‌ها به شکل یکنواخت توزیع می‌کند.

جدول شماره ۴. ماتریس مؤلفه‌ها پس از چرخش

سؤالات	مؤلفه‌ها			
	۴	۳	۲	۱
۱	۰/۰۲۶	۰/۰۴۱	۰/۷۷۰	۰/۱۲۴
۲	۰/۱۲۷	۰/۰۱۴	۰/۸۵۷	۰/۱۹۷
۳	۰/۱۱۰	۰/۰۸۳	۰/۸۵۰	۰/۱۲۳
۴	۰/۰۷۳	-۰/۰۲۴	۰/۷۶۶	۰/۵۷
۵	۰/۲۱۹	۰/۰۲۳	۰/۸۰۸	۰/۱۳۶
۶	۰/۱۹۶	۰/۰۲۲	۰/۱۲۱	۰/۷۹۶
۷	۰/۲۰۲	۰/۰۲۵	۰/۱۳۲	۰/۸۵۱
۸	۰/۱۴۶	۰/۱۸۸	۰/۰۲۹	۰/۸۰۷
۹	۰/۰۴۳	۰/۱۱۴	۰/۱۴۱	۰/۷۰۰
۱۰	۰/۳۱۵	۰/۱۴۹	۰/۱۹۲	۰/۷۰۷
۱۱	۰/۲۲۰	۰/۶۵۵	۰/۰۲۷	۰/۱۰۰
۱۲	۰/۰۱۰	۰/۸۵۳	۰/۰۸۲	۰/۱۳۱
۱۳	۰/۲۸۹	۰/۶۴۲	-۰/۰۳۰	۰/۱۶۴
۱۴	۰/۱۰۷	۰/۸۰۴	۰/۰۵۵	۰/۰۲۷
۱۵	۰/۱۲۱	۰/۸۰۴	-۰/۰۱۳	۰/۰۹۶
۱۶	۰/۷۶۳	۰/۲۱۹	۰/۱۵۸	۰/۲۹۶
۱۷	۰/۷۳۳	۰/۱۷۱	۰/۰۴۰	۰/۳۱۹
۱۸	۰/۷۶۸	۰/۱۷۲	۰/۲۰۸	۰/۱۵۲
۱۹	۰/۶۹۷	۰/۱۸۱	۰/۱۴۸	۰/۲۰۸

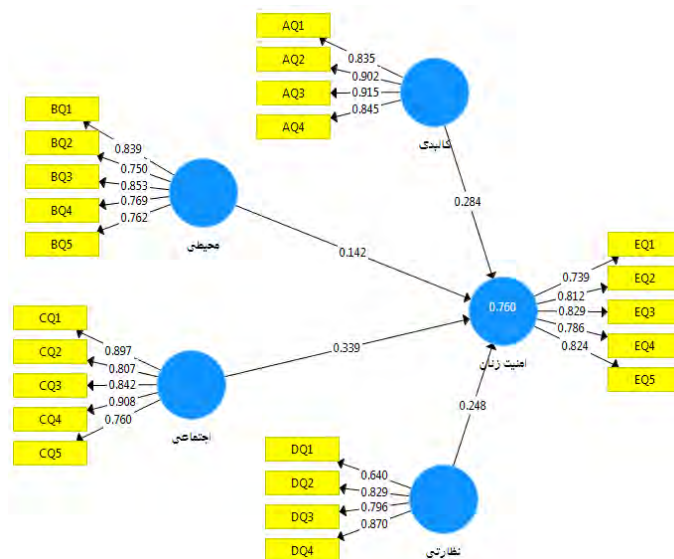
با توجه به انجام تحلیل عاملی اکتشافی بر روی ۱۹ متغیر مؤثر بر امنیت زنان در بافت فرسوده محلات شهری، چهار عامل به عنوان عامل‌های اصلی شناسایی می‌شود. این چهار عامل، با توجه به بررسی ادبیات موضوع به این صورت نام‌گذاری می‌شوند: عامل کالبدی، عامل محیطی، عامل اجتماعی و عامل نظارتی.

جدول شماره ۵. معیارها و زیر معیارها

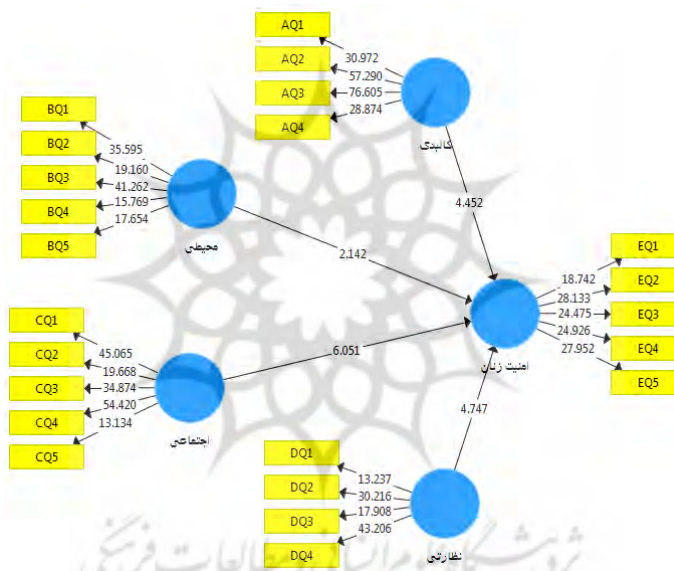
معیارهای اصلی	زیر معیارها
کالبدی	دسترسی
	کوچه‌های باریک و تنگ
	ساختمان‌های مخروبه
	کیفیت معابر و پیاده‌روها بافت محلات
محیطی	روشنایی و نورپردازی
	فضای ایستگاه‌ها و پایانه‌های حمل‌ونقل
	رنگ
	فضای سبز و پوشش گیاهی قابل دید بودن محیط
اجتماعی	مزاحمت کلامی و غیر کلامی
	معتادین
	بی‌سرنه‌ها و کارتن‌خواب‌ها
	وجود کارگران ساختمان‌های نیمه ساخته موتورسوارها
نظارتی	پایگاه پلیس
	گشت‌های پلیس محلی
	نظارت عمومی و اجتماعی
	نظارت غیراجتماعی (دوربین مداربسته)

مدل بیرونی

پس از انجام تحلیل عاملی اکتشافی و کشف عوامل اصلی و نام‌گذاری آن‌ها، نوبت به مرحله بررسی میزان تأثیر هر یک از این عوامل بر متغیر وابسته امنیت زنان می‌شود. که به این منظور از نرم‌افزار Smart pls بهره گرفته شد. در این بخش پس از ورود متغیرهای مکنون و آشکار در نرم‌افزار مربوطه، مدل بیرونی در دو حالت تخمین ضرایب استاندارد و معناداری ضرایب مورد تحلیل قرار گرفت.

شکل شماره ۴. مدل در حالت تخمین ضرایب استاندارد

شکل شماره ۵. مدل در حالت تخمین معناداری ضرایب

آزمون معناداری فرضیه‌ها

به منظور بررسی معناداری فرضیه‌ها سه مورد ضریب مسیر یا β ، Tvalue و Sig باید بررسی شود که ضریب مسیر شدت و جهت را نشان داده و Tvalue باید در بازه $-1/96$ و $1/96$ و مقدار Sig کوچکتر از $0/05$ باشد در این صورت می‌توان گفت در سطح اطمینان 95% فرض H_0 رد و H_1 معنادار می‌باشد. یعنی پیش‌بینی می‌شود در یک نمونه بزرگتر از همان جامعه رابطه علی تأیید شود.

جدول شماره ۶. آزمون معناداری فرضیه‌ها

فرضیه‌ها	β	Tvalue	sig	نتیجه
H1	۰/۲۸۴	۴/۴۵۲	۰/۰۰۰	معنادار
H2	۰/۱۴۲	۲/۱۴۲	۰/۰۳	معنادار
H3	۰/۳۳۹	۶/۰۵۱	۰/۰۰۰	معنادار
H4	۰/۲۴۸	۴/۷۴۷	۰/۰۰۰	معنادار

فرضیه اول مبنی بر تأثیر متغیر کالبدی بر امنیت زنان با توجه به مقدار Tvalue که خارج از بازه ۱/۹۶ و -۱/۹۶ و یا مقدار Sig < ۰/۰۱ در سطح اطمینان ۹۹٪ فرض H0 رد و H1 معنادار می‌باشد. به همین ترتیب و بر اساس مقادیر به دست آمده حاصل از آزمون معناداری فرضیه‌ها، فرضیه دوم مبنی بر تأثیر متغیر محیطی بر امنیت زنان با توجه به مقدار Tvalue که بزرگ‌تر از ۱/۹۶ و مقدار Sig < ۰/۰۵ در سطح اطمینان ۹۵٪ فرض H0 رد و H1 معنادار می‌باشد. فرضیه سوم مبنی بر تأثیر متغیر اجتماعی بر امنیت زنان و فرضیه چهارم مبنی بر تأثیر متغیر نظارتی بر امنیت زنان با توجه به مقدار Tvalue که خارج از بازه ۱/۹۶ و -۱/۹۶ و یا مقدار Sig < ۰/۰۱ در سطح اطمینان ۹۹٪ فرض H0 رد و H1 معنادار می‌باشد.

آزمون برازش مدل کلی (معیار GOF)

برای بررسی برازش مدل کلی که هر دو بخش مدل اندازه‌گیری و ساختاری را کنترل می‌کند، معیار GOF به ترتیب زیر محاسبه می‌شود:

$$GOF = \sqrt{(communality) \times (R\ square)}$$

GOF معیار محاسباتی از مجذور میانگین R square (R2) در AVE می‌باشد که برازش کلی ساختار مدل تحلیل مسیر را تأیید می‌نماید. وتزلس و همکاران سه مقدار ۰/۲۵، ۰/۰۱ و ۰/۳۶ را به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی معرفی کرده‌اند. توسط این معیار می‌توان برازش بخش کلی را کنترل نمود (Wetzels et al, 2009: 180). مطابق با محاسبات پیشین مقدار R2 برابر است با ۰/۷۶۰ و میانگین مقادیر اشتراکی برابر است با ۰/۶۳۰ در نتیجه مطابق با فرمول مقدار GOF برابر است با ۰/۷۱۵ بنابراین چون مقدار به دست آمده برای GOF از ۰/۳۶ بزرگ‌تر است، نشان از برازش قوی مدل کلی دارد.

نتیجه‌گیری

یکی از مسائلی که امروزه شهرهای بزرگ با آن روبه‌رو هستند، بافت فرسوده محلات شهری و معضلات و چالش‌هایی است که به دنبال آن فضای شهری و ساکنان را تحت تأثیر قرار داده است. زنان به عنوان نیمی از جمعیت ساکن شهرها، نقش مهمی در جامعه و از تمامی جنبه‌های گوناگون اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و غیره ایفا می‌کنند و از طرفی فضای شهری فرصت‌های بی‌شماری برای حضور هر چه بیشتر زنان فراهم نموده است با این حال امنیت یکی از مسائل مهمی است که مانع از حضور فعالانه زنان می‌شود. بنابراین ضروری است تا با تحلیل‌های علمی به بررسی این معضل که روزبه‌روز بر آن افزوده می‌شود، پرداخته شود. در پژوهش حاضر، که هدف اصلی آن بررسی و تحلیل تأثیر عوامل مؤثر بر امنیت زنان در بافت فرسوده محلات شهری است، از طریق تحلیل عامل اکتشافی و نرم‌افزار Spss، چهار عامل کالبدی، محیطی، اجتماعی و نظارتی به عنوان عوامل اصلی مؤثر در امنیت زنان شناخته شدند و سپس از طریق نرم‌افزار Smart pls سعی بر آن شد تا تأثیرات این عوامل بررسی شود. طبق نتایج به دست آمده هر ۴ عامل و تأثیر آن در امنیت زنان معنادار و تأیید شدند و بر اساس تحلیل مسیر و جدول شماره ۶ به ترتیب عامل کالبدی، نظارتی، اجتماعی و محیطی بیشترین تأثیر را در امنیت زنان بافت فرسوده محله طرشت دارند. همچنین نکته حائز اهمیت که در یافته‌ها به چشم می‌خورد، عامل نظارتی می‌باشد که در رتبه دوم و قبل از عامل نظارتی قرار گرفته است که خود دلالت بر اهمیت این عامل در بین زنان محله طرشت می‌باشد و ضرورت بهبود و ارتقای آن احساس می‌شود. بر همین مبنای مشخص گردید که پژوهش حاضر با سایر تحقیقات به ویژه مطالعه سوراگانوی در سال ۲۰۱۷ و همید در سال ۲۰۱۸ که هر دو در زمینه

امنیت زنان صورت پذیرفته و تنها بر بعد کالبدی و فضا در امنیت اشاره شده و سایر جنبه‌ها مورد تأکید قرار نگرفته است، تفاوت فاحشی وجود دارد زیرا همان طور که ذکر گردید پس از مرور ادبیات مربوط و تحلیل عامل اکتشافی علاوه بر بعد کالبدی؛ عوامل نظارتی، اجتماعی و محیطی نیز در امنیت زنان تعیین گردید که پس از تحلیل کمی در نرم‌افزار Smart PLS مشخص گردید که بعد از بعد کالبدی، عامل نظارتی بیشترین تأثیر را در ارتقای امنیت زنان دارد که خود نیز بر اهمیت این عامل در بین زنان نیز تأکید دارد. بنابراین با توجه به مباحث بیان شده، می‌توان گفت که مطالعه حاضر از این حیث با سایر تحقیقات، تفاوت دارد. لذا پیشنهاد می‌شود تا با اقدامات مؤثر در جهت ساماندهی بافت فرسوده محله طرشت در زمینه امنیت زنان گام برداشته شود:

۱. ایجاد کمپین حمایت مردان از حضور زنان در سطح محله، بر مبنای کمپین HeforShe که توسط امور زنان سازمان ملل متحد راه‌اندازی شده است، در سرای محله طرشت و ارتقای آگاهی و اصلاح باورها و نگرش‌های فرهنگی حضور و فعالیت زنان در محله؛
  ۲. ترتیب گشت پلیس محلی پس از تاریکی هوا به‌ویژه در حدفاصل میدان تیموری تا میدان سماء، خیابان شهید اکبری و طرشت شمالی و جنوبی که فاقد روشنایی لازم هستند و ساختمان‌های مخروبه به‌وفور به چشم می‌خورد؛
  ۴. نصب چراغ‌های پرنور در نقاط تاریک منطقه (میدان تیموری تا میدان سماء، خیابان شهید اکبری و خیابان طرشت جنوبی) که به‌وفور کوچه‌های باریک و خلوت وجود دارد؛
  ۵. حمایت مالی نهادهای دولتی در جهت بازسازی ساختمان‌های مخروبه، ساماندهی و احیاء بافت محله که بیشترین تمرکز آن در خیابان‌های طرشت شمالی و جنوبی می‌باشد که از مهم‌ترین پاتوق‌های محله نیز می‌باشند؛
  ۶. بهبود دسترسی به‌ویژه احداث خط تاکسی ایمن تحت نظر سازمان‌های مربوطه جهت رفت‌وآمد امن زنان در سطح محله طرشت؛
  ۷. ساماندهی معتادین، بی‌سرنه‌ان و کارتون خواب‌ها در سطح محله طرشت به‌ویژه در خیابان‌های طرشت شمالی و جنوبی و پارک سماء در میدان سماء جهت حضور هرچه ایمن‌تر زنان و ارتقای حس امنیت؛
  ۸. نظارت مداوم بر کارگران ساختمان‌های نیمه ساخته در سطح محله و با توجه به ساخت‌وسازهای که رو به گسترش می‌باشد.
- لازم به ذکر است در این راستا مدیریت یکپارچه مابین شهرداری ناحیه پنج منطقه دو تهران، سرای محله طرشت و نیروی انتظامی می‌تواند به هر چه بهتر شدن وضعیت بافت فرسوده محله در زمینه امنیت زنان و مؤثرتر واقع شدن اقدامات لازم کمک نماید.

منابع

- ۱) اسماعیل‌پور، علی‌منظم و معینی‌نسب، محسن (۱۳۹۷) بررسی امنیت ساکنان در بافت‌های فرسوده شهری (نمونه مورد مطالعه: کوی عامری شهر اهواز)، کنفرانس ملی عمران و معماری در مدیریت شهری قرن ۲۱، تیرماه ۹۷، صص. ۱-۱۵.
- ۲) آدمی، علی؛ خضریان مهدی؛ عباس‌زاده، هادی؛ یزدان‌پناه، مهدی (۱۳۹۰) الزامات گذار به امنیت ملی پایدار، دو فصلنامه علمی- پژوهشی دانش سیاسی، پاییز و زمستان ۱۳۹۰، سال ۷، شماره ۲، صص. ۲۷-۵.
- ۳) پوراحمد، احمد؛ آروین، محمود؛ رحیم‌پور، نگار (۱۳۹۶) ارزیابی احساس امنیت زنان در فضاهای شهری مطالعه موردی: منطقه یک شهر اهواز، فصل‌نامه مطالعات شهری، تابستان ۱۳۹۶، دوره ۶، شماره ۲۲، صص. ۶۸-۵۳.
- ۴) پیران، پرویز؛ رفیعیان، مجتبی؛ رضائی، میثم؛ دهقان، هما (۱۳۹۵) شناسایی عوامل مؤثر بر ایجاد نهادهای اجتماعی در مدیریت هر چه بهتر محلات؛ نمونه موردی: محلات واقع در شهر فردوسیة - شهرستان شهریار، نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، تابستان ۱۳۹۵، سال ۷، شماره ۲۵، صص. ۲۲-۱.

- (۵) پیری، فاطمه و ملکی، سعید (۱۳۹۵) بررسی احساس امنیت ساکنان در بافت‌های فرسوده شهری (مورد مطالعه: محله عامری شهر اهواز)، فصلنامه پژوهش‌های دانش انتظامی، پاییز ۱۳۹۵، سال ۱۸، شماره ۳، صص. ۱۴۱-۱۲۳.
- (۶) پیوسته‌گر، یعقوب و نجاتیان، اسلام (۱۳۹۵) برنامه‌ریزی محله محور در بافت فرسوده با رویکرد نوشهر گرایی مطالعه موردی محلات محمودآباد سفلی و سالم آباد شهر یاسوج، پاییز ۱۳۹۵، دوره ۲۴، شماره ۱، صص. ۱۵۳-۱۳۳.
- (۷) تقوایی، مسعود؛ حسین‌خواهی، حسین؛ علیزاده اصل، جبار (۱۳۹۴) استراتژی توسعه شهری با تأکید بر توانمندسازی محلات شهری، مطالعه موردی: محله اکبرآباد یزد، مجله آمایش جغرافیایی فضا، بهار ۱۳۹۴، سال ۵، شماره ۱۵، صص. ۱۴۲-۱۲۶.
- (۸) تیبالدز، فرانسیس (۱۳۸۳) شهرسازی شهروندگرا؛ ارتقاء عرصه‌های همگانی در شهرهای محیط‌های شهری، ترجمه محمد احمدی نژاد، تهران: انتشارات خاک.
- (۹) جهانیان، منوچهر و پژوهان، موسی (۱۳۹۰) بررسی و طبقه‌بندی انواع بافت‌های فرسوده شهری کلان‌شهر تهران و راهکارهای مداخله در آن، فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، بهار ۱۳۹۰، سال ۳، شماره ۲، صص. ۹۳-۱۰۶.
- (۱۰) دویران، اسماعیل؛ مشکینی، ابوالفضل؛ کاظمیان، غلامرضا؛ علی‌آبادی، زینب (۱۳۹۰) بررسی مداخله در ساماندهی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری با رویکرد ترکیبی نمونه موردی: محله زینیه زنجان، پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال ۲، شماره ۷، صص. ۹۰-۷۱.
- (۱۱) ذاکرحقیقی، کیانوش؛ ماجدی، حمید؛ حبیب، فرح (۱۳۸۹) تدوین شاخص‌های مؤثر بر گونه‌شناسی بافت شهری، نشریه هویت شهر، پاییز و زمستان ۱۳۸۹، سال ۵، شماره ۷، صص. ۱۱۲-۱۰۵.
- (۱۲) روستایی، شهریور؛ رحمتی، خسرو؛ شیخی، عبدالله (۱۳۹۵) توزیع فضایی و پهنه‌بندی فقر شهری بر پایه مؤلفه‌های اجتماعی، اقتصادی و کالبدی (مطالعه موردی: شهر میاندوآب)، فصل‌نامه چشم‌انداز زاگرس، زمستان ۱۳۹۵، دوره ۸، شماره ۳۰، صص. ۴۴-۶۴.
- (۱۳) رهنما، محمدرحیم و حسینیان، نگار (۱۳۹۴) تأثیر مؤلفه‌های کالبدی بر احساس امنیت در فضاهای عمومی (مطالعه آبکوه شهر مشهد). فصلنامه علمی- پژوهشی پژوهشنامه خراسان بزرگ، سال ۶، شماره ۱۸، صص. ۷۹-۶۱.
- (۱۴) زیاری، کرامت‌الله؛ محمدی ده‌چشمه، مصطفی؛ پوراحمد، احمد؛ قالیباف، محمدباقر (۱۳۹۱) اولویت‌بخشی به ایمن‌سازی بافت فرسوده کلان‌شهر کرج با استفاده از مدل ارزیابی چندمعیاری، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، بهار ۱۳۹۱، دوره ۴۴، شماره ۱، صص. ۱۴-۱.
- (۱۵) زیویار، پروانه؛ عظیمی، آزاده؛ فرجی‌ملائی، امین (۱۳۹۳) برنامه‌ریزی و مدیریت نوسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده شهری، تهران: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد یادگار امام خمینی (ره) شهر ری.
- (۱۶) سرائی، محمدحسین و مهره‌کش، شیرین (۱۳۹۴) ارزیابی میزان فرسودگی بافت محلات منطقه سه شهر اصفهان و جایگاه مشارکت ساکنین در فرآیند ساماندهی، فصلنامه علمی- پژوهشی برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)، پاییز ۱۳۹۴، سال ۵، شماره ۳، صص. ۸۴-۶۳.
- (۱۷) شمعی، علی و پوراحمد، احمد (۱۳۸۴) بهسازی و نوسازی شهری از دیدگاه علم جغرافیا، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- (۱۸) شیعه، اسماعیل (۱۳۸۶) مقدمه‌ای بر مبانی برنامه‌ریزی شهری، چاپ هیجدهم، تهران: انتشارات دانشگاه علم و صنعت.
- (۱۹) عامری‌سیاهویی، حمیدرضا؛ بیرانوندزاده، مریم؛ رستم‌گورانی، ابراهیم (۱۳۹۱) رتبه‌بندی عوامل هویت‌بخش بافت تاریخی شهر خرم‌آباد با استفاده از تکنیک‌های (AHP و Topsis)، هویت شهر، پاییز ۱۳۹۱، شماره ۱۱، سال ۶، صص. ۸۴-۷۵.
- (۲۰) عبداللهی، مجید؛ صرافی، مظفر؛ توکلی، جمیله (۱۳۸۹) بررسی نظری مفهوم محله و بازتعریف آن با تأکید بر شرایط محله‌های شهری ایران، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، تابستان ۱۳۸۹، دوره ۴۲، شماره ۲، صص. ۱۰۳-۸۲.
- (۲۱) فرداد، ساجده (۱۳۹۷) بررسی شاخص‌های ارتقاء امنیت اجتماعی در بافت‌های فرسوده شهری، کنفرانس بین‌المللی عمران، معماری و مدیریت توسعه شهری در ایران، دانشگاه تهران مردادماه ۱۳۹۷، صص. ۸-۱.
- (۲۲) کلانتری، محسن؛ حیدریان، مسعود؛ محمودی، عاطفه (۱۳۸۹) ایمن‌سازی فضای کالبدی شهرها در برابر بزهکاری با استفاده از راهبردهای پیشگیری جرم با طراحی محیطی، فصلنامه دانش انتظامی، سال ۱۲، شماره ۳، صص. ۷۴-۵۱.
- (۲۳) گردانی، هلاکو؛ زیاری، کرامت‌الله؛ دهقانپور، حسین (۱۳۹۵) مشارکت در بهسازی و نوسازی محله درب شازده (بافت قدیم شیراز) با تأکید بر رویکرد گردشگری، فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، سال ۶، شماره ۴، صص. ۱۸۲-۱۶۵.

- (۲۴) لیت کوهی، ساناز و میرشفیعی، الهه (۱۳۹۷) ساماندهی بافت فرسوده شهری با رویکرد ارتقا امنیت (نمونه موردی: بافت فرسوده محله باغ خلیج اراک)، دومین کنفرانس ملی دانش و فناوری علوم مهندسی ایران، صص. ۲۳-۱.
- (۲۵) ماندل، رابرت (۱۳۸۷) چهره متغیر امنیت ملی، مترجم: پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- (۲۶) مرکز اطلاع رسانی محله طرشت (۱۳۹۷) تاریخچه محله طرشت، تهران.
- (۲۷) مرکز آمار ایران (۱۳۹۷) داده‌های جمعیتی و آماری محله طرشت، تهران.
- (۲۸) هزارجریبی، جعفر و فعلی، جواد (۱۳۹۴) احساس امنیت اجتماعی و رابطه آن با رضایت از زندگی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه پیام نور استان کرمانشاه)، فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال ۷، شماره ۲۷، صص. ۱۴۴-۱۱۷.
- 29) Asari Nezaad, H. & Hossein Yavari, A. & Modrabar, L. & Rostami, M. (2013) the Role of Citizen Security in Developing Countries' Public Order, Journal of Entezam Ejetemaie, Vol.5, No.3, pp.51-84.
- 30) 29. Azimi, Hm. & Rousta, M. (2012) Investigating and analyzing the impact of inequality on social economic and political security of the Mashhad metropolis, human geography research, No.81, pp.177-192.
- 31) Badland, H. & Schofield, G. (2005) Transport, urban design and physical activity: an evidence-based update, Transport Research Part D10, pp.177-196.
- 32) Bajwa, Muhammad Usman. & Khan, Aisha. & Nadeem, Muhammad. (2018) Empirical Study on Women Safety Concerns at Public Places: Case Study of Lahore City, Architecture and Urban Planning, pp 27-34.
- 33) Bemanian, M R. & Rafieian, M. & Zabetian, E. (2008) the safety of women's traffic in urban spaces and their participatory assessment in the central part of Tehran, THE JOURNAL OF WOMENS' STUDIES, Vol.2, No.4, pp.39-56.
- 34) Ditton, Jason. (2000) Crime and the city, public attitudes toward open-street CCTV in Glasgow Oxford, the center for crime and justice studies (ISTD), BRIT. CRIMINOL.
- 35) Ebrahimi, M. (2009) the Impact of Color on Life and Feelings of People, Journal of Iranian Oil Industry Staff, No.43, pp.123-139.
- 36) Lotfi, Sv. & Bardi, Anamradnezhad R. & Sassanipour, M. (2014) Investigating the sense of security in public spaces (Case study of Shiraz Metropolis), Journal of Research and Urban Planning, Vol.5, No.19, pp.39-56.
- 37) Mousavi, M. N. & Visian, M. & Mohammadi Hamidi, S. & Asghari, M. (2014) the sense of security in urban spaces Case: Sarakhs city, Quarterly Geography, Vol.13, No.45, pp.185-202.
- 38) Sahabi, J. & Feizi, E. & Samadi begeh, J. (2009) Investigating the Impact of Social Elements on Social Security in Sanandaj, Social Sciences Journal, Vol.3, No.3, pp.155-182.
- 39) Schweitzer, J. H. & Kim, J. W. & Mackin, J. R. (1999) The impact of the built environment on crime and fear of crime in urban neighborhoods, Journal of urban technology, Vol.6, No.3, pp.59-73.
- 40) Soraganvi, Ar Seemaniti. (2017) Safe Public Places: Rethinking Design for Women Safety, International Journal on Emerging Technologies, Vol.8, No.1, pp.304-308.
- 41) Wetzels, Martin. & Odekerken-Schröder, Gaby. & Van Oppen, Claudia A. M. L. (2009) Using PLS Path Modeling for Assessing Hierarchical Construct Models: Guidelines and Empirical Illustration, MIS Quarterly, Vol. 33, No.1, pp.177-195.
- 42) Xu, Kexi. & Qiping Shen, Geoffery. & Liu, Guiwe. & Martek, Igor. (2019) Demolition of Existing Buildings in Urban Renewal Projects: A Decision Support System in the China Context, Sustainability, Vol.11, No.491, pp.1-22.
- 43) Zabihi, H. & Larimian, T. & Pourani, H. (2013) Analytical Model for Promoting Urban Security through the Security Design Approach (SBD) (Case Study: District 17 of Tehran Municipality), Urban and Regional Studies and Research, Vol.5, No.17, pp.119-136.